

УДК 165.63(4) «16/18»

О. М. Моравецький
аспірант кафедри історії філософії
Львівського національного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНАЛЬНОСТІ В ДИСКУРСІ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Постмодернізм – особливий напрям європейської філософської та культурної традиції. Складність філософської рефлексії над побудовами постмодерністських філософів пов'язана, насамперед, з тією обставиною, що ми є сучасниками і свідками становлення постмодернізму. Саме відсутність історичної та культурної дистанції певною мірою ускладнює наше розуміння специфіки раціональності в постмодерністських дискурсах. Зазвичай дослідники підходять до вивчення філософії постмодернізму або в суто описовому історико-філософському вимірі (розглядаючи поліфонію й еkleктику постмодерністських філософських дискурсів як одну з версій новітньої філософії – О. М.), або ж предметом аналізу стають переважно етичні та/або естетичні сегменти філософської культури постмодерну в їх взаємозв'язку з попередньою європейською культурною традицією. Тому донедавна мало уваги приділялося онтологічній і гносеологічній проблематиці, яка, однак, аж ніяк не рідко порушується в строкатості постмодерністських дискурсів. Тому достатньо актуальним є аналіз ролі, місця і специфіки трактування раціональності в «постсучасній» філософській думці. Сьогодні, коли гарячі суперечки навколо феномену постмодернізму (зокрема і його філософської версії – О. М.) дещо вщухли, і мислителів, чії імена безпосередньо асоціюються із згаданим напрямом, перестали вважати дилегантами, з'являється необхідність тверезого і здорового аналізу тих нових (або не дуже – О. М.) прийомів, стратегій і тактик філософської рефлексії, які волею-неволею вималювалися в текстах філософів-постмодерністів. Такий аналіз дозволить розкрити багатогранний спектр і специфіку розвитку раціональності в новітній період, оскільки, можливо, ми сьогодні є свідками зародження і становлення нового історичного типу раціональності – становлення, до якого постмодерністська рефлексія має пряме і безпосереднє відношення.

Відповідно до такої настанови, предметом нашого розгляду стає не постмодерністська філософія з позиції того чи іншого типу раціональності, а «нова раціональність», що зароджується всередині постмодерну, а також основні вектори й інтенції її розвитку в постмодерністській думці.

Специфіка порушеної нами проблеми вимагає дослідження літератури, яку можна умовно розділити на три основні блоки: праці, в яких раціональність тематизована і проблематизована, а також ті, особливим предметом дослідження яких є проблема типологізації раціональності; праці, що досліджують проблему витоків, становлення і специфіки власне постмодерністського дискурсу в усьому різноманітті його аспектів; праці самих філософів-постмодерністів, насамперед, ті, в яких в тому чи іншому ракурсі розглядається гносеологічна (епістемологічна) проблематика, пов'язана як із постмодерністською рефлексією над раціональністю або із критикою її історичних типів і форм, так і із «проектами» «нової раціональності».

Проблему раціональності у філософії науки порушували як закордонні автори, як-от: Л. Вітгенштейн, Т. Кун, І. Лакатос, Л. Лаудан, Н. Решер, Р. Сельє, Дж. Серль, Ф. де Соссюр та ін., зокрема й російські – В. Візгін, А. Кравець, Л. Маркова, Н. Овчинников, А. Ракітов, З. Сокулер та ін., так і вітчизняні вчені, а саме: І. Бичко, М. Бургін, В. Горський, Н. Депенчук, Г. Добров, І. Добронравова, Л. Дрячканко, К. Жоль, Г. Заїченко, А. Ішмуратов, І. Огородник, Л. Озатовська, В. О कोरोков, Б. Парахонський, М. Парнюк, С. Повторева, В. Ратников, В. Рижко, Т. Суходуб, О. Терешкун, В. Чуйка та багато інших.

Логіко-методологічний розгляд раціональності міститься в роботах таких авторів, як: Н. Автономова, В. Алексєєв, Ю. Івлєв, В. Касавін, В. Лекторський, М. Мудрагей, Е. Нікі-

тін, К. Поппер, В. Порус, Р. Рузавін, М. Розов, К. Рутманіс, В. Швирьов. Проблема типологізації раціональності висвітлена в працях В. Гайдєнко, П. Гайдєнко, Т. Ленка, О. Леонтєвої, М. Мамардашвілі, Т. Романовської, Г. Смирнова, Н. Смирнєвої, В. Стьопіна. Аксіологічний аспект раціональності був досліджений А. Кравченко, А. Нікіфоровим, В. Порусом, Г. Тульчинським та ін.

Проекти «нової» раціональності були в різний час запропоновані або проаналізовані такими авторами, як: Р. Башляр, П. Бурдьє, Р. Гачев, П. Гуревич, А. Новіков, В. Порус, П. Фейєрабенд, К. Хьюбер.

Що стосується третього блоку, проаналізовані нами автори обиралися за двома взаємодоповнюючими критеріями: або вони самі позиціонують себе як «постмодерністи», або їх такими вважає переважна більшість дослідників постмодерну. Серед них А. Арто, Ж. Батай, М. Бланшо, Ф. Гваттарі, Ф. Джеймсон, Ф. Лаку-Лабарт, Ж.-Ф. Ліотар, Поль де Ман, Ж.-Л. Нансі, Л. Фідлер, У. Еко. Однак переважну увагу було сконцентровано на концепціях таких філософів, як: Ж. Бодрійяр, Ж. Дельоз (у співавторстві із Ф. Гваттарі), Ж. Дерріда, Р. Рорті та М. Фуко.

Найчастіше «постмодерним» називають певний культурно-історичний період (друга половина ХХ ст.), також «постмодернізм» можна розуміти як теоретичний філософський аналіз і обґрунтування «ситуації постмодерну».

Ч. Дженкс і Л. Стейнберг відзначають дві характерні риси мистецтва постмодерну: 1. У творах постмодерністів виступає не сама реальність, а «образи образів» [6, с. 91]; 2. Для досягнення такої мети використовується тотальний еkleктизм.

Програмне значення для постмодерністської думки мала стаття Л. Фідлера «Засипайте рови, перетинайте межі», в якій автор закликав ліквідувати межі між елітарним і масовим мистецтвом, що має сприяти зближенню мистецтва і життя. Філософські трактати Ж. Дерріди, Ж. Дельоза, М. Фуко, які з'явилися в 1960-ті рр., відзначені спільними рисами: спробою піддати руйнуванню і перебудові класичну філософську онтологію, гносеологічну раціоналістичну суб'єкт/об'єктну парадигму, переглянути логіку як основу європейської науки, тим самим піддавши критиці поняття раціональності взагалі.

Щоб проаналізувати витoki і становлення постмодернізму необхідно зважати на те, що, з одного боку, рефлектуюча філософська думка відображає реалії «зовнішнього» світу (що можна називати становленням – О. М.), а з другого боку, вважаючи предметом своєї рефлексії також і саму себе, вона рухається за іманентними законами своєї власної логіки (що можна назвати витокami філософського напрям – О. М.).

Становлення постмодернізму пов'язано із трагедією двох світових воєн, виникненням ірраціональних у своїй основі, але «раціональних» у своїй риториці тоталітарних режимів, екологічними катастрофами, що породжують нові смислові контексти опозиції «життя/смерть». Наслідком усього цього є відновлення актуальності ідеї «кінця історії», «лихоліття» сучасності. Із цим пов'язаний крах фундаменталістських поглядів та ідеологій, різке розширення простору існування окремої людини, причиною чого став бурхливий розвиток засобів масової інформації (далі – ЗМІ) та транспорту, що зблизило країни і континенти з різними культурами. Традиційні категорії простору та часу були переосмислені: час піддався «опросторенню». Наслідки зазначеного – деструкція ієрархії культури і критика «євроцентризму», а також зростання в геометричній прогресії кількості інформації, що викликало захисну реакцію розу-

му, яка виразилася в його «ковзанні поверхню» без принципового заглиблення в пошук онтологічних підстав. Світ парадигмально став сприйматися як хаос, знаки реальності підміняють собою саму реальність. У «хаосі» «постмодерністської чутливості» наука і мистецтво ніби міняються місцями: наука стає все більш «іраціональною», не має виходу в емпірію, мистецтво (особливо, масове – *О. М.*) все більш «раціоналізується», примітивізується, що має місце в поп-культурі та ЗМІ, які орієнтуються на масове відтворення спрощених зразків і стереотипів.

Становлення та витоки постмодернізму визначили характерні риси постмодерністської думки. В онтології це – заміна універсальних принципів субстанціальності і розвитку на «відмінність і повторення», онтологізація випадку. У гносеології – спроба ліквідувати картезіанську суб'єкт/об'єктну парадигму, а також – прагнення пересадити методи гуманітарних наук на ґрунт природничо-наукових дисциплін, що породжує розуміння буття та його феноменів як структур мови. У соціальній філософії й антропології – спроба редукції концепту «людина», аж до можливості його цілковитого зникнення. Такий підхід викликає до життя етику гіперплюралізму.

Зупинимось на яскравих представниках постмодернізму. Щодо згаданого важливою є «Археологія знання» як проект методології «нової раціональності» М. Фуко. На думку філософа, будь-який текст необхідно досліджувати через контекст, що обумовлює саму можливість виникнення даного тексту, тобто через простір історично випадкових практик «висловлювань». Така позиція, по-перше, потребує активізації «ерудиції» як необхідної умови можливості виявлення «висловлювань», що породжують «дискурсивні простори»; по-друге, спрямовує зацікавленість дослідника не стільки на виявлення подібностей між специфікаціями наукового знання в різні епохи, скільки на пошук відмінностей (розривів) у діахронічному зрізі, шляхом прояву подібностей в синхронічному. Саме «розриви» визначають «точки біфуркації» – появи нового.

М. Фуко як дискурсивний критерій приймає практику, маючи на увазі не-референтну мовленнєву практику породження нових висловлювань в іманентному просторі дискурсу. Отже, «практика» у М. Фуко є прагматика (як само-смилопородження). М. Фуко жертвує єдністю «інтуїції» на користь «ерудиції» – можливості мислити не «сингулярностями», а множинами, якими і постають «дискурсивні формації». Філософ доходить висновку, що «перетворюючи історичний аналіз на дискурс безперервності, а людську свідомість – на первісний суб'єкт усякого становлення та всякої практики, ми маємо справу із двома сторонами тієї самої системи думок. Час у ній осмислюється в термінах усхопленості, а перевороти завжди є не чим іншим, як зростанням свідомості» [5, с. 21–22].

Отже, нова раціональність постмодерну відмовляється від єдності суб'єкта, що пізнає, на користь безлічі «дискретних» одиниць знання, поєднаних в постійно мінливі множинності.

Одиницею дискурсу є висловлювання, яке відрізняється від логічної пропозиції або граматичної фрази тим, що його постійно змінюваний контекст відкриває можливість множинності референтів – висловлювання завжди існує поза будь-якою можливістю з'явитися знову. Оскільки можлива безліч довільних контекстів, які єдино є референтами «висловлювань», кожний «вислів» набуває можливості мати нескінченну кількість смислів. Сам мовець, суб'єкт постає лише як одна з випадкових констеляцій висловлювань.

Однак, оскільки «аналіз висловлювання відповідає окремому рівню опису», тотальний «метадискурс» принципово неможливий, наслідком чого є відмова від онтології. М. Фуко пропонує фрагментарну, «окрему», раціональність, яка сама в собі черпає свої підстави. Але проблема в тому, що розширення контексту поглинає текст, тобто нескінченно мінливий контекст визначає можливість нескінченної інтерпретації первинного тексту, що і робить ту саму фразу різними висловлюваннями. Ціна цього – відмова від

референції з «реальністю» як об'єктивним світом, і заміна її референцією з «можливими» світами, іманентними текстами. Це – інверсія розгляду світу як тексту: текст підміняє собою світ.

Важливою є і програма реконструкції [3, с. 56–57], і розуміння раціональності Ж. Дерріди. Критикуючи структуралізм, філософ зауважує, що кожна структура передбачає наявність центру, проте сам центр «не вписується» в передбачену ним структуру, а отже, є її елементом лише фіктивно. Ж. Дерріда «вивертає» структуралізм «навиворіт». Він зауважує, що знак, функція якого традиційно розумілася як репрезентація світу об'єктів, насправді вказує не на наявність об'єкта, а на його відсутність. Отже, «метафізика присутності» традиційної раціональності внутрішньо суперечлива.

Нова онтологія «відсутності» вимагає відповідного методу мислення, яким є проект «деконструкції», покликаний вказати на вихід за межі, задані бінарними опозиціями, що лежать в основі «європоцентристської» раціональності, оскільки вони припускають неявну ієрархічність буття. Щоб вийти за встановлені раціональності самій собі межі, необхідно: 1) перевернути усталену ієрархію членів «бінарної опозиції» позначаючого/означуваного; 2) через зворотне «перевертання» отриманої іншої «ієрархії» домогтися розпаду «ієрархічності» як структури взагалі.

Згідно з Ж. Деррідою, наука про слова і знаки є основою будь-якої науки, зокрема й самої себе. Звідси випливає, що сама ідея науки з'явилася разом із писемністю і є проектом, що реалізує себе в мові. Це «підтверджує» парадокс Ж. Дерріди – письмо передує мові. Проект «деконструкції» покликаний повернути письмовому слову його статус. Світ як система «письмових» знаків постає як інфінітна послідовність саморозрізняючих «слідів слідів», що відсилають до відсутнього «пратексту». «Писемність» є нескінченна гра відмінностей, виявити які на її «поверхні» покликаний проект «деконструкції».

Також варто звернутись і до проблеми типології раціональності в постмодернізмі. Ж. Дельоз пропонує нову модель структури мови, що «розмикає» традиційну структуру: позначаюче, означуване, референт. Він звертається до логіки стоїків, які проводили відмінність між двома типами об'єктів: «речами» і «подіями» на «поверхні» речей. Для фіксації нематеріальних «подій» Ж. Дельоз пропонує власну структуру знака – денотацію, маніфестацію, сигніфікацію і сенс. Ключовим тут є поняття сенсу, що покликане вловити чисту «подію» – становлення.

Ж. Дельоз уподібнює відношення позначаючого і означуваного до «серій» «місць без пасажира», які постійно розбігаються і «пасажирів без місця», які можуть співпасти лише в нефіксований проміжок «поверхневої» «події», яке є нонсенс (без смислу – *О. М.*). «Сенс» Ж. Дельоза є одночасно нонсенсом, трактованим не як відсутність сенсу, а як «слово, що висловлює свій власний сенс». Філософ «розгалужує» «сенс» на «поверхні «тіла», створюючи замкнуту на себе, «шизоїдну» мову. Нова раціональність – це «шизоаналіз» тілесного, іманентного самому собі.

Філософія, за Ж. Дельозом, є творчістю «концептів». Основні риси концепту: 1) кожен концепт відсилає до іншого; 2) складники стають у нього нерозділними; 3) кожен концепт є точкою збігу і згущення власних складників. В іманентному «просторі» концепту можливим є певний кінцевий набір ходів думки, які несуть «частинку» його сенсу, тобто пробігають іманентний концепту простір із нескінченною швидкістю, перебуваючи одночасно у всіх його «точках». Водночас важливо, що концепти-смисли замкнуті на себе.

Предметом наукової раціональності є «функції», що реалізуються у вигляді пропозиції в межах дискурсивних систем. Відмінність науки і філософії полягає в тому, що філософія зайнята «подіями» на «поверхні речей», наука ж – станом самих речей у плані референції.

Мистецтво також має власну раціональність, але замість типів множинностей «концептів» і «функцій» воно оперує

«перцептами і афектами» як елементами «блока відчуттів», що існують поза досвідом суб'єкта. У результаті, констатувати можливість «перекладу» з мови однієї раціональності мовою іншої, Ж. Дельоз впадає в діалектику: «Філософії потрібна розуміюча її не-філософія <...> подібно до того, як мистецтву потрібно не-мистецтво, а науці – не-наука» [2, с. 279].

Також варто окреслити розуміння раціональності як «теорії «симулякрів» Ж. Бодрійяра. Сучасний світ, на думку філософа, виглядає так: «Ми живемо у світі дивним чином схожому на оригінал – речі в ньому продубльовані за їхнім власним сценарієм» [1, с. 30]. Він описує скієнтистську раціональність (яка розглядає відтворюваність експерименту, що «подвоює» реальність – О. М.) не як критерій істинності, а як винуватицю постмодерністської ситуації нестримної відтворюваності речей. Така ситуація веде до повної підміни реального світу його віртуальними «копіями», оскільки сучасне виробництво прагне відповідати на кожну нову потребу новою річчю, одночасно створюючи нові псевдопотреби. Ж. Бодрійяр виділяє три періоди процесу підміни реальності «віртуальністю»: підробку, виробництво, симуляцію.

Симулякр першого порядку розуміється як уніфікація субстанції «речей», другого – як масове відтворення серійних промислових виробів; симулякр третього порядку – це виробництво, символічних сутностей, що відсилають до своїх копій. Це веде до остаточної втрати зовнішньої референції, що виражається в пріоритеті термінології кодування (лінгвістика, генетика тощо). «Віртуальність» руйнує принцип монізму, який є підґрунтям класичної раціональності. Звідси – пропозиція, «серйоз задуматися над статусом науки як дискурсу», оскільки об'єктивність стала особливим способом існування симулякрів. Ж. Бодрійяр пропонує боротися проти раціональності, як репресивної щодо «справжності». На його думку, в основі будь-якої раціональності є «поділ», тому буденна практика повсякденності, яка не робить розмежувань, є революційною.

Також важливим у нашому дослідженні є розкриття розуміння раціональності в теорії неопрагматизму і постмодернізму Р. Рорті, який демонструє, що суб'єкт/об'єктна парадигма, яка лежить в основі класичної теорії пізнання, відводить мові роль «прозорого дзеркала» світу, припускаючи «об'єктивну» наявність метафізичних сутностей, які є не чим іншим, як умоглядними конструктами, які претендують на статус базових структур світу. Спроба замінити метафізичні концепти концептами «мови» не є адекватним вирішенням проблеми, тому що мова являє собою лише нагромадження випадкових метафор. Так Р. Рорті «гносеологізує» випадок.

Пізнанню більш адекватний вільний поетичний, ніж строгий науково-раціональний дискурс, філософія є «літературною критикою». Замість пошуку універсальних істин пропонується нескінченний процес вільної конкуренції множинності «кінцевих словників», зокрема й метафізики та науки. Щоб створити/пізнати щось принципово нове, необхідно вийти за межі наявних «кінцевих словників», створивши нові сенси з того, що в межах наявних мовних «кодів» є нісенітницею. Основним методом нової раціональності Р. Рорті вважає «переопис» як розігрування кінцевих словників один проти одного. У праці «Випадковість, іронія та солідарність» редескрипція фактично стає методом для самого Р. Рорті: «Ми переопишемо самих себе, свою ситуацію, своє минуле в термінах і порівнюємо результати з альтернативними переописами, які використовують словники альтернативних фігур» [4, с. 110].

Отже, у контексті нашого дослідження варто виділити основні методологічні принципи «нової раціональності».

Постмодерністський «виклик» класичній раціональності полягає у спробі «перевернути» усталені смисли з метою виходу за їхні межі, що призводить до розширеного тлумачення раціональності, яка розуміється не тільки як метод пізнання дійсності, заснований на розумі, але і як структура, що має власні закони й особливості. Постмодернізм, на-

даючи перевагу «екстенсивності» «поверхні» думки перед «інтенсивністю» її «вертикалі», акцентує «ерудицію» як методологічний інструмент дослідження «множинностей», що є de facto множинністю інтерпретацій.

Постмодерністська філософія намагається у своїх експериментах над мовою і раціональністю відмовитися від принципу суб'єктності. «Новий світ» принципово множинності вимагає відповідної безсуб'єктної, децентрованої, дисперсної раціональності, яка відмовилася від предикації єдиного суб'єкта на користь творення нового із множинності можливостей, за допомогою «зворотного» руху від предикатів до «віртуального» суб'єкту.

Але «нове» представляється першопочатково «заданими» наявними інваріантами дискурсів, що існують, тому філософи шукають способи прориву «потойбіч» «вже відомого», до абсолютно нового. Звідси ідеї «смерті людини» і «автора», критика суб'єкт/об'єктної парадигми, а також пошук ad marginem філософського «мейнстріму» і спроба побачити витоки народження нових смислів у нісенітниці.

З позиції постмодернізму, гносеологічна інтуїція єдності, що приймається класичною раціональністю й обумовлює саму можливість раціональності, по-перше, сама є випадковою за походженням, по-друге, принципи раціональності – референтність, суб'єкт/об'єктність, перевіреність і доказовість – є лише продуктом самоорганізованої «безсуб'єктної» мови. Висновок постмодерністської філософії – для виходу «потойбіч» зумовлених наявною раціональністю можливостей необхідно:

1. Визнати як вихідний пункт випадковість становлення порядку з хаосу («хаосмосу»).
2. Перенести гносеологічні проблеми в онтологію.
3. Не відмовляючись від онтології загалом, відмовитися від стійких підстав, визнавши їх принципову мінливість.
4. Не заперечуючи можливості пізнання мінливого «хаосу», виходити з того, що раціональність як інструмент пізнання повинна містити елементи того, що пізнається, тобто охоплювати, зокрема, «хаотизовані» компоненти.
5. Це виявляється можливим на шляхах розширеного розуміння раціональності, що містить ті елементи, які вважалися раніше ірраціональними – і навіть антираціональними («інтуїцію», що збирає «космос» воедино, та «ерудицію», що акцентує увагу на «хаосі» – О. М.).

Отже, основними рисами постмодерністської раціональності є: імпліцитне розуміння раціональності як філософського критицизму; акцентування «ерудиції» як здатності мислити «множинностями» та вільно оперувати ними; відмова від реальності як «об'єктивної дійсності»; відмова від можливості знайти єдину «привілейовану» «метамову», на роль якої претендувала мова науки; трактування мови як «простору» для філософського «експериментування»; рух від номотетичності до ідіографічності, від пояснення – до опису; відмова від платонівської «вертикалі» мислення на користь «горизонталі», «поверхні», «різоматичності»; відмова від онтології, «обґрунтованості» мислення, від «буття» на користь невловимої «буттєвості»; відмова від пошуку стійких смислів на користь нонсенсу, що розуміється як потенційне джерело нових смислів; відмова від ідентифікації та уніфікації на користь неповторності, унікальності й одиничності; трактування науки та філософії як «гри без правил»; визнання рівності всіх дискурсивних практик; руйнування суб'єкт/об'єктної парадигми; розуміння завдання філософії як «творчості концептів»; принциповий плюралізм «картин світу», несумірних і не редукованих одна до одної.

Література

1. Бодрійяр Ж. Симулякры и симуляция / Ж. Бодрійяр ; пер. с фр. О. Печенкина. – Тула : Тульский полиграфист, 2013. – 204 с.
2. Делез Ж. Что такое философия? / Ж. Делез, Ф. Гваттари ; пер. с фр. и послесл. С. Зенкина. – М. : Институт экспериментальной социологии ; СПб. : Алетейя, 1998. – 288 с.

3. Деррида Ж. Письмо к японскому другу / Ж. Деррида // Вопросы философии. – М., 1992. – № 4. – С. 53–57.

4. Рорти Р. Случайность, ирония и солидарность / Р. Рорти ; пер. с англ. И. Хестановой, Р. Хестанова. – М. : Русское феноменологическое общество, 1996. – 280 с.

5. Фуко М. Археология знания / М. Фуко. – К. : Основы, 2003 – 326 с.

6. Steinberg L. Other Criteria: Confrontations with the Twentieth Century Art / L. Steinberg. – New York, 1972.

Анотація

Моравецький О. М. Особливості раціональності у дискурсі постмодернізму. – Стаття.

Постмодерністський «виклик» класичній раціональності полягає у спробі «перевернути» усталені смисли з метою виходу за їхні межі, що призводить до розширеного тлумачення раціональності, яка розуміється не тільки як метод пізнання дійсності, заснований на розумі, але і як структура, що має власні закони й особливості. Постмодернізм, надаючи перевагу «екстенсивності поверхні» думки перед «інтенсивністю» її «вертикалі», акцентує «ерудицію» як методологічний інструмент дослідження «множинностей», що є de facto множинністю інтерпретацій. У гносеології відбувається спроба ліквідувати картезіанську суб'єкт/об'єктну парадигму, а також – прагнення пересадити методи гуманітарних наук на ґрунт природничо-наукових дисциплін, що породжує розуміння буття та його феноменів як структур мови.

Ключові слова: наука, наукове пізнання, раціональність, постмодернізм, дискурс.

Аннотация

Моравецкий О. М. Особенности рациональности в дискурсе постмодернизма. – Статья.

Постмодернистский «вызов» классической рациональности заключается в попытке «перевернуть» устоявшие-

ся смыслы с целью выхода за их пределы, что приводит к расширенному толкованию рациональности, которая понимается не только как метод познания действительности, основанный на разуме, но и как структура, имеющая собственные законы и особенности. Постмодернизм, отдавая предпочтение «экстенсивности поверхности» мысли перед «интенсивностью» ее «вертикали», акцентирует «эрудицию» как методологический инструмент исследования «множества», что является de facto множественностью интерпретаций. В гносеологии происходит попытка ликвидировать картезианскую субъект/объектную парадигму, а также – стремление пересадить методы гуманитарных наук на почву естественнонаучных дисциплин, что порождает понимание бытия и его феноменов как структур языка.

Ключевые слова: наука, научное познание, рациональность, постмодернизм, дискурс.

Summary

Moravetskiy O. M. Features of rationality in the discourse of postmodernism. – Article.

Postmodern “challenge” classic rationality is to try to “flip” a well-established meanings with the aim of going beyond their limits, leading to a broader interpretation of rationality, which is understood not only as a method of understanding reality based on reason, but also as a structure that has its own laws and peculiarities. Postmodernism, preferring the “extensiveness of the surface” thoughts before the “intensity” of its “vertical” emphasizes “knowledge” as a methodological research tool “many”, which is the de facto multiplicity of interpretations. In epistemology, the attempt to eliminate cartasense subject/object paradigm, and also – the desire to transplant the methods of the Humanities on soil scientific disciplines, which creates an understanding of life and its phenomena as structures of the language.

Key words: science, scientific knowledge, rationality, postmodernism, discourse.